

Elemzések a gazdasági és
társadalompolitikai döntések
előkészítéséhez 14.

2000 . június

Budapest, 2000 . július

Az elemzés a Miniszterelnöki Hivatal megrendelésére készült.

Készítette: Gábos András

TÁRKI
Társadalomkutatási Intézet Rt.
1112 Budapest, Budaörsi út 45.
Tel.: 309-7676
Fax: 309-7666
E-mail: tarki@tarki.hu
Internet: www.tarki.hu

Összegzés

A TÁRKI 2000. június 6. és 17. között Omnibusz-adatfelvételt végzett 1524 fős országos mintán. A minta valószínűségi minta, mely többlépcsős, arányosan rétegzett kiválasztással készült. A minta fő jellemzője, hogy minden felnőtt embernek egyenlő volt az esélye arra, hogy ő legyen a válaszadásra felkért személy. A kiválasztott személyek egy részének kiesése (válaszmegtagadások, elkötzések stb.) miatti mintatorzulást négydimenziós (koresoport, nem, iskolai végzettség, lakóhely) súlyozással korigálták. A mintavételi eljárásból fakadó hibahatár $\pm 2,6\%$. Ez azt jelenti, hogy – mintavételi okokból – a teljes mintából becsült adatok 95%-os valószínűséggel ennél nagyobb mértékben nem térnek el azoktól, melyeket a teljes népesség megkérdezése esetén regisztrálnánk. A teljes hiba ennél nagyobb lehet, az adatfelvétel pontosságának és a kérdésekre adott érvényes válaszok arányának függvényében.

Az adatfelvétel eredményeit az alábbiak szerint összegezhethjük:

- A 2000. júniusi adatfelvétel eredményei azt mutatják, hogy a gazdaság mutatói közül a magyar lakosság azokat tartja legfontosabbnak mind az ország, mind önmaga számára, melyek közvetlenül befolyásolják saját és családja anyagi helyzetét. Az emberek véleményét a gazdaság teljesítményéről elsődlegesen a bérek, az árak és a munkanélküliség színvonala határozza meg, és ezek a mutatók, egészen pontosan ezeknek a mutatóknak az érzékelése befolyásolja szubjektív helyzetértékelésüket is. A GDP, az ipari termelés vagy a költségvetési hiány nagyságának alakulása csak közvetett módon és jelentős időeltolódással érezteti hatását mikroszinten. Az egyéni vagy háztartás szintű szubjektív helyzetértékelés pedig visszatükröződik a gazdaság egészének megítélésében is. Az állampolgárok többsége nem elsősorban a gazdasági hírekre alapozva, hanem saját helyzetéből kiindulva alkot véleményt a gazdaság teljesítményéről és kilátásairól. Ennek is következménye az, hogy
- a magyar lakosság 2000. júniusában az előző hónaphoz hasonló módon, ám összességében továbbra is kedvezőtlenül ítéli meg mind saját anyagi, mind pedig az ország gazdasági helyzetét. Nem történt változás a saját és az ország gazdasága kilátásainak megítélésében sem. Az emberek közel fele anyagi helyzetének rosszabbodásáról számol be az elmúlt egy év vonatkozásában, kétötödük pedig hasonlóan vélekedett az ország gazdaságának egyéves teljesítményéről. A magyar állampolgárok többsége a közeljövőben nem számít reáljövedelmének növekedésére és szintén többségben vannak azok, akik nem rendelkeznek jelentősebb pénzügyi tartalékokkal.
- A magyar állampolgárok inkább elégedetlenek, mint elégedettek a kormány és az ellenzék eddigi tevékenységével, valamint a demokrácia működésével. Az áprilisi adatokhoz képest azonban valamelyest javult mind a kormány, mind az ellenzék tevékenységének, mind pedig a demokrácia működésének megítélése.
- A három visegrádi ország lakosai közül a csehek érzik legkevésbé, a lengyelek pedig leginkább szegénynek magukat mind relatív, mind pedig – a fogyasztás szempontjából – abszolút értelemben szegénynek, és ugyanezt tapasztaljuk, ha általában az országban tapasztalható szegénységről kérdezzük. A magyarok ebben az összehasonlításban köztes pozíciót foglalnak el. Egytizedük érzi úgy, hogy a jövedelmeket figyelembe véve családja a magyarországi átlagnál jobban él. A magyarok 100 emberből átlagosan 35-ről vélik úgy, hogy igazán szegény.

1. Lakossági vélemények és percepciók a magyar gazdaság helyzetéről

Az eddigi adatfelvételek eredményei arról tanúskodtak, hogy a magyar lakosság csak alig, vagy egyáltalán nem is érzékeli a makrogazdasági folyamatok kedvezővé válását az utóbbi néhány évben. Ez pedig nem csak a saját anyagi helyzet szubjektív észlelésére igaz, hanem – elsősorban – az ország gazdasági helyzetének értékelésére és valamelyest az erre vonatkozó várakozásokkal kapcsolatosan is. Kétségtelen tény, hogy a makrogazdaságban zajló pozitív irányú folyamatok nem szükségképpen és nem ilyen rövid időszak alatt éreztetik hatásukat az egyének és a háztartások szintjén, a gazdaság teljesítménye és a lakosság helyzetértékelése és várakozásai közötti távolság szembetűnő. A jelenség okainak szélesebb körű vizsgálatára került sor a 2000. júniusi adatfelvétel során. Ennek érdekében kérdéseket fogalmaztunk meg a magyar lakosság gazdasági informáltságával, az egyes társadalmi és gazdasági célok, kérdések és problémák fontosságával, érzékelésével valamint az ezekben a kérdésekben nyilvánított vélemények mögött feltételezhetően meghúzódó attitűdökkel kapcsolatosan.

1.1. A magyar lakosság informáltsága és érdeklődése gazdasági kérdések iránt

A magyar lakosság főként a televízióból szerez információkat az ország gazdasági helyzetéről. A válaszadók 14%-a nagyon gyakran, 20%- a pedig gyakran néz gazdasági jellegű híreket, műsorokat a televízióban, egynegyedük viszont ezt soha nem, teszi. Újságból és rádióból valamivel kevesebben informálódnak rendszeresen (1.1.1. táblázat), szinte soha nem tájékozódik ezekből a forrásokból a válaszadók 38-40%-a. Az átlagnál gyakrabban tájékozódnak gazdasági kérdésekben a férfiak, az 50 éven felüliek és a vezető, értelmiségi foglalkozásúak. Minél magasabb iskolai végzettségű és minél nagyobb településen lakik, annál nagyobb valószínűséggel mondhatjuk róla, hogy gyakran vagy nagyon gyakran informálódik gazdasági témákban.

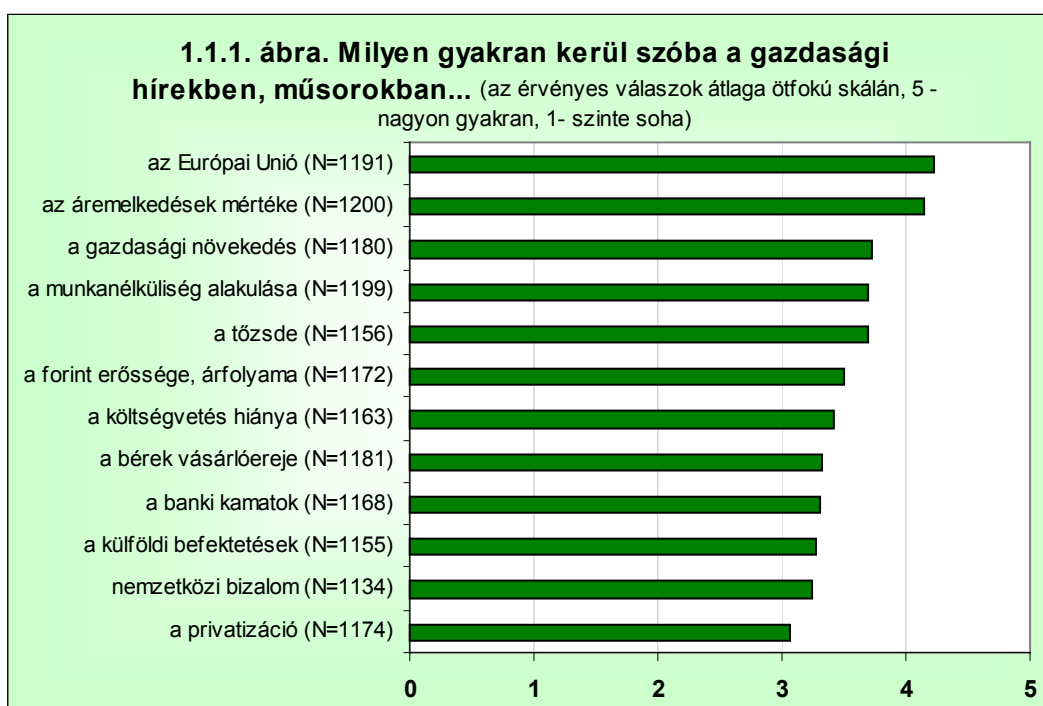
A válaszadók közel egyharmada gyakran vagy nagyon gyakran beszél meg ezeket a híreket családtagjaival, barátaival. Közöttük is felülreprezentáltak a férfiak, a magasabb iskolai végzettségűek, a középkorúak, és a nagyobb településeken élők.

1.1.1. táblázat. Az elmúlt egy hónapban milyen gyakran informálódott az ország gazdasági helyzetéről a televízióból, a rádióból, az újságokból és milyen gyakran beszélte meg ezeket a híreket barátaival, családtagjaival?

	televízió		rádió		újság		barátok, munkatársak		család	
	N=	%	N=	%	N=	%	N=	%	N=	%
nagyon gyakran	217	14,3	159	10,4	180	11,8	131	8,6	145	9,5
gyakran	300	19,7	228	15	247	16,3	296	19,5	318	20,9
alkalmanként	400	26,2	295	19,4	287	18,9	335	22	355	23,3
ritkán	207	13,6	231	15,2	224	14,7	285	18,7	327	21,5
szinte soha	398	26,1	609	40	581	38,2	474	31,2	378	24,8
<i>Összesen</i>	<i>1522</i>	<i>100</i>	<i>1522</i>	<i>100</i>	<i>1519</i>	<i>100</i>	<i>1521</i>	<i>100</i>	<i>1523</i>	<i>100</i>
<i>Átlag</i>	<i>2,82</i>		<i>2,41</i>		<i>2,49</i>		<i>2,56</i>		<i>2,69</i>	
Nem tudja, nem válaszolt*	2	0,1	2	0,1	5	0,3	3	0,2	1	0,1

*Az összes megkérdezett százalékában

Azoktól, akik informálódnak gazdasági kérdésekről tévéből, rádióból vagy az újságokból, megkérdeztük azt is, hogy milyen gyakran kerültek szóba az utóbbi időszakban különböző témák. A válaszadók szerint a tömegtájékoztatási eszközökben leggyakrabban az európai uniós csatlakozás és az áremelkedések szerepeltek (a válaszok átlaga ötfokú skálán 4,2-4,2). Ezt követte a gazdasági növekedés kérdése, a munkanélküliség alakulása és a tőzsdei hírek (3,7-3,7). A megkérdezettek szerint a felsorolt témák közül a legkevésbé gyakran a külföldi befektetések (3,3), a Magyarországgal szembeni nemzetközi bizalom (3,2) és a privatizáció fordult elő (3,1).

1.2. Egyes gazdasági és társadalmi kérdések fontossága

Előzetesen azt feltételeztük, hogy az emberek gazdasággal és saját helyzetükkel kapcsolatos megítélésében azoknak a folyamatoknak az alakulása játszik fontosabb szerepet, melyek közvetlenebbül befolyásolják anyagi körülményeiket. A jelentős mértékű gazdasági növekedést tehát csak akkor érzékelik, ha az a munkahelyek számának szaporodásával, érezhető inflációcsökkenéssel, vagy a reálbérek emelkedésével jár együtt. Több olyan hírt soroltunk fel egy kártyacsomagon, melyek a kérdés időszakában elhangozhattak volna. Ezek egy része a gazdasági növekedésre utalt valamilyen módon, más részük az előbb említett területekkel (bérek, infláció, munkanélküliség) volt kapcsolatos. Kétszer négy ilyen hírt tartalmazó kártyacsomagot kapott mindenki, ezen belül a négy hírt sorba kellett rendezniük aszerint, hogy melyik a legfontosabb és melyik a legkevésbé fontos az ország vagy a saját szempontjukból. Az eredmények azt mutatják, hogy feltevésünk helyes volt. A munkanélküliség és az infláció csökkenését közlő híreket a megkérdezettek fontosabbnak tartották, mint a jó nemzetközi megítélést vagy a folyamatos 5%-os gazdasági növekedést (1.2.1. táblázat).

1.2.1. táblázat. Melyik hír tűnik a legkedvezőbbnek és melyik a legkevésbé kedvezőnek az ország számára?

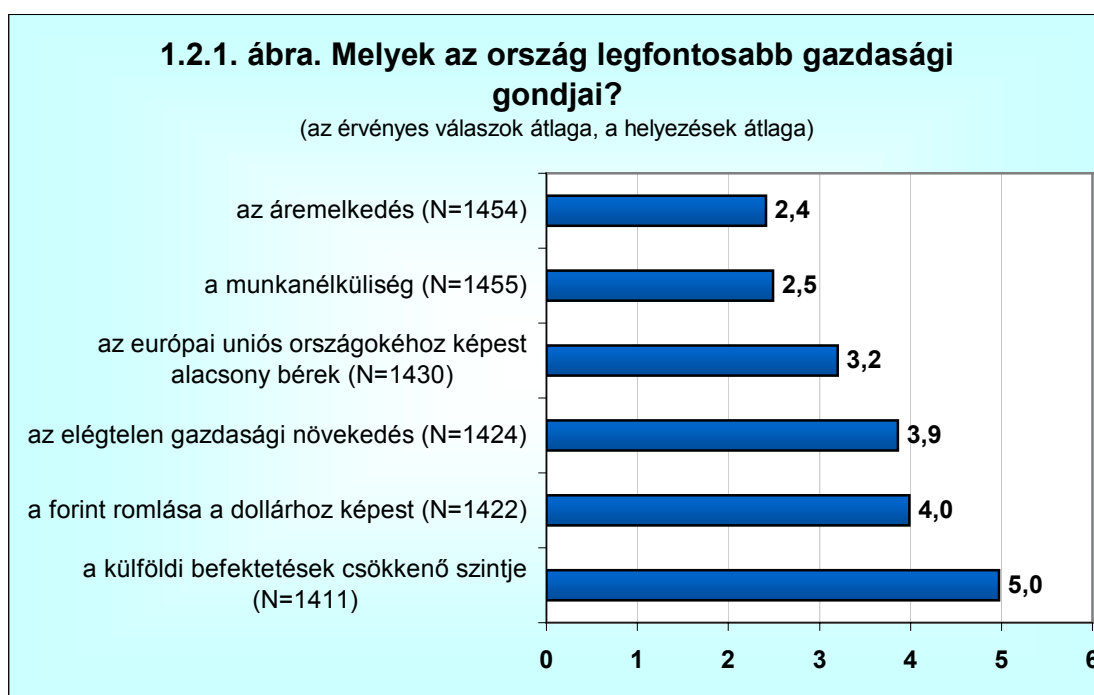
	N=	A helyezések átlaga	A helyezések módusza
Az illetékes miniszter ma bejelentette az Országgyűlésben, hogy az elmúlt öt évet tekintve az idén a legalacsonyabb a munkanélküliség szintje	1395	2,46	1
A nemzetközi pénzügyi szervezetek nagyon jó minősítést adtak a magyar gazdaságnak, ami az országot vonzóbbá fogja tenni a külföldi befektetők számára	1385	2,76	4
A nemzeti bank vezető munkatársa szerint a következő öt évben a magyar gazdaság növekedési üteme eléri az évenkénti 5%-ot	1383	2,55	3
Magyarországon az infláció már évek óta folyamatosan csökken	1393	2,22	1

Hasonlóképpen a bérek európai színvonalhoz közeledését és a munkahelyek számának folyamatos emelkedését lényegesen előrébb sorolták, mint az ipari termelés kétszámjegyű növekedését vagy az állami költségvetés hiányának várható csökkenését (1.2.2. táblázat).

1.2.2. táblázat. Melyik hír tűnik a legkedvezőbbnek és melyik a legkevésbé kedvezőnek az ország számára?

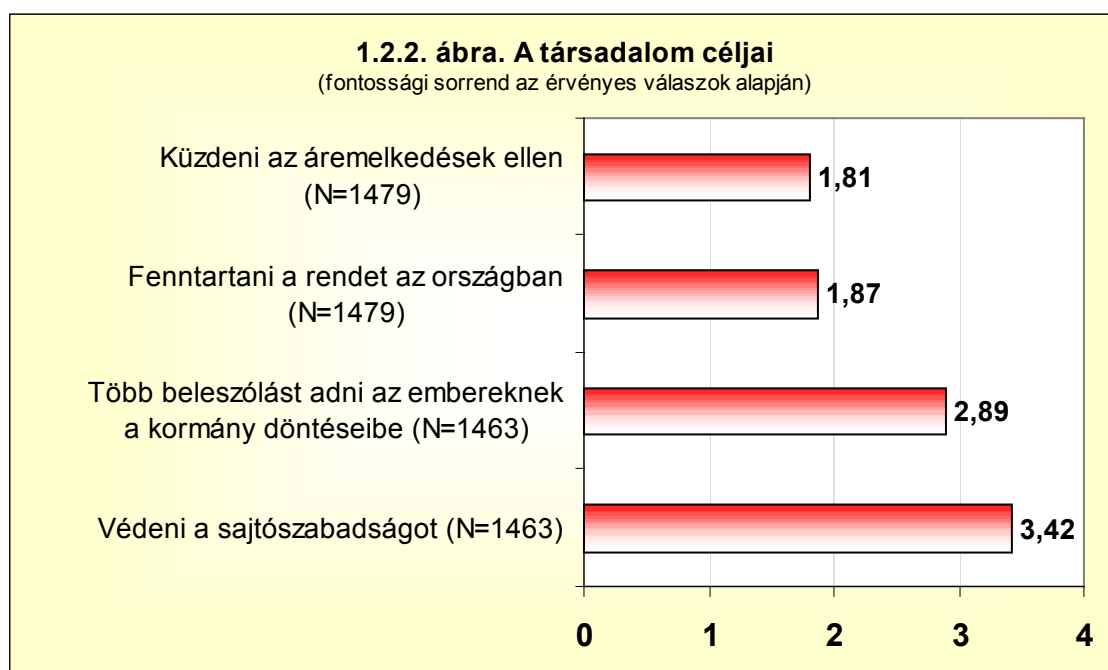
	N=	A helyezések átlaga	A helyezések módusza
A Pénzügyminisztérium számításai szerint lehetőség nyílik arra, hogy a hazai bérek közeledjenek a nyugat-európai országok átlagfizetéseihez	1399	1,82	1
A legfrissebb statisztikák szerint az ipari termelés 11%-kal növekedett az elmúlt év hasonló időszakához képest	1387	2,76	3
A kormány illetékese szerint évről évre többen jutnak munkához Magyarországon	1396	2,43	2
Az állami költségvetés hiánya várhatóan kisebb lesz a tervezettnél	1388	2,98	4

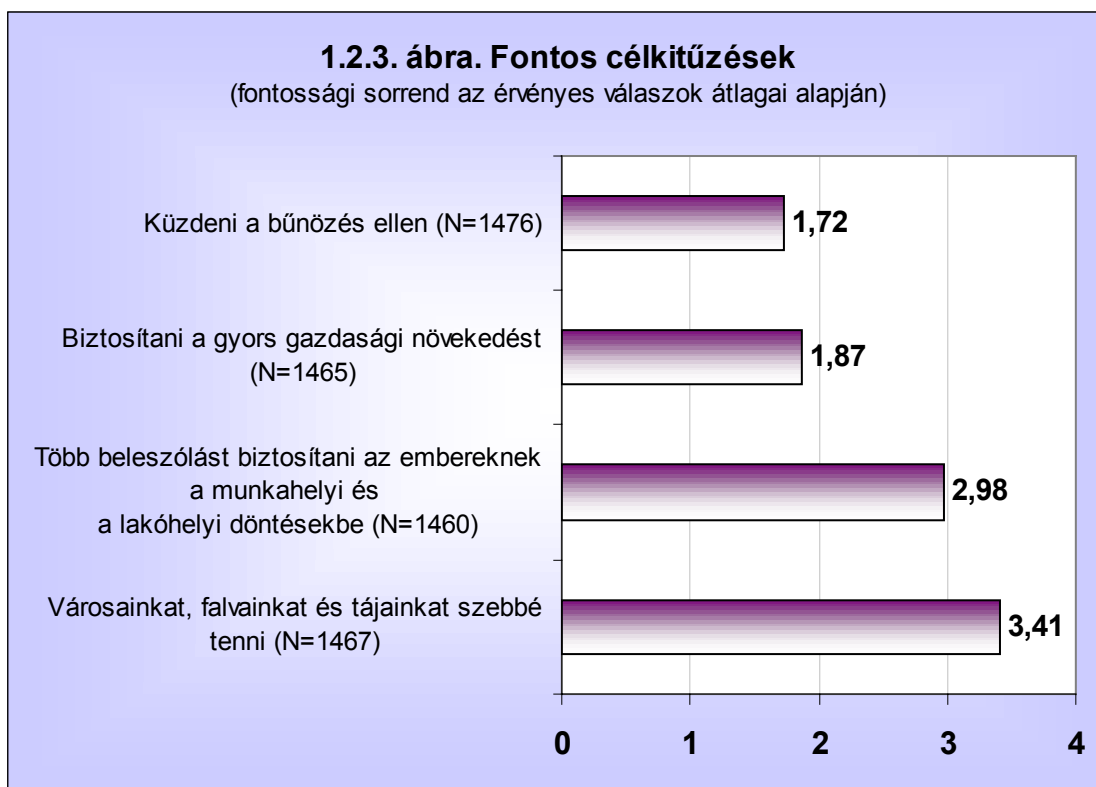
Hasonló eredmények születtek akkor is, amikor az ország legfontosabb gazdasági problémái után érdeklődtünk. Hat ilyen problémát soroltunk fel, ezeket kellett a megkérdezetteknek sorbarendezniük. A válaszadók a legsúlyosabb problémának az inflációt és a munkanélküliséget nevezték meg (a helyezések átlaga 2,4, illetve 2,5). A dobogó harmadik fokát az alacsony bérek foglalják el, az elégtelen mértékű gazdasági növekedés csupán a negyedik helyre került a helyezések átlagai alapján (3,9). Az emberek szerint a két legkevésbé fontos probléma a forint dollárhoz viszonyított romlása és a külföldi befektetések csökkenő szintje.

Ezt követően, de az előzőekhez hasonlóan arra kértük a válaszadókat, hogy rangsoroljanak fontossági sorrend szerint lehetséges társadalmi célokat. A nemzetközi vizsgálatokban használt kérdés egy adott társadalom tagjainak értékrendjéről ad képet a kutató számára. Az eredmények egyértelműen mutatják a materiális értékek dominanciáját a mai Magyarországon. A négy felsorolt cél közül a válaszadók kétötöde az áremelkedések elleni küzdelmet, ugyancsak közel kétötöde pedig a rend

fenntartását sorolta az első helyre. A helyezések átlaga azt mutatja, hogy a magyarok a felsorolt értékek közül a harmadik helyre sorolják a politikai döntések demokratikusabbá tételét (2,89) és a negyedikre a szólásszabadság védelmét (3,42). Az anyagi és fizikai biztonság iránt vágy sokkal erősebb ma Magyarországon, mint a demokratikus politikai berendezkedés alapértékeinek védelme vagy erőteljesebb érvényesítése. Ezeket az eredményeket megerősítik egy másik, hasonló szerkezetű kérdésre adott válaszok is (1.2.3. ábra). Igaz ebben az esetben a bűnözés elleni küzdelem, tehát a biztonság utáni vágy előrébb soroltatott, mint a materiális értékek kifejezője, a gazdasági növekedés. Bár a különbség – akárcsak a megelőző kérdés esetében – csekély, az eredmény megerősíti azokat, az előbb már elemzett adatokat, miszerint az emberek fontosabbnak ítélik azokat a gazdasághoz köthető folyamatokat, melyek közvetlenül érintik anyagi helyzetüket. Az állampolgárok értékrendjén túl ezek az eredmények képet adnak a magyar társadalom rendszerváltás utáni deficitjeiről is.

1.3. Vélemények az állampolgárok saját anyagi és az ország gazdasági helyzetéről, a jövőbeli kilátásokról

Ahogy minden hónapban, úgy 2000. júniusában is kíváncsiak voltunk arra, hogy az állampolgárok miként értékelik saját anyagi helyzetüket, és milyen kilátásokkal néznek jövőjük elébe. Megkérdeztük továbbá őket arról is, hogy miként vélekednek az ország gazdasági helyzetéről, és milyen várakozásaik vannak a kérdés időpontját követő egy évre vonatkozóan. Ebben a hónapban azonban mind a saját anyagi helyzet, mind pedig az ország gazdasági helyzetének értékelésekor megkérdeztük azt is, hogy miként látták az elmúlt 12 hónap folyamatait. Mind a hat kérdéshez egy-egy ötfokú értékelési skálát mellékelünk. Az elemzés során elsősorban az átlagértékekre támaszkodunk.

1.3.1. Szubjektív helyzetértékelés – az állampolgárok anyagi helyzete

A magyar lakosok saját anyagi helyzetükre vonatkoztatott értékelése a júniusi adatok alapján nem mutat változást az előző hónap adataihoz képest. A válaszok átlaga 2,63, az előző hónapban ez 2,61 volt.

A népesség átlagánál jobbnak értékelik saját anyagi helyzetüket a 40 év alattiak (2,74), a felsőfokú végzettségűek (2,96), a legfelső jövedelmi ötöd tagjai (3,04), továbbá a vezető és értelmiségi foglalkozásúak (2,91).

Az emberek többsége amellett, hogy jelenlegi anyagi körülményeit rossznak, vagy legjobb esetben közepesnek itéli, az elmúlt 12 hónapban helyzetének romlását, stagnálását érzékeli. A válaszadók kétötöde nem érzékelt változást helyzetében az elmúlt egy év során, 47%-uk szerint pedig anyagi körülményei romlottak ebben az időszakban. Csupán a válaszadók egytizede érzi úgy, hogy anyagi helyzete javult az elmúlt 12 hónap során. A 40 évesnél fiatalabbak, az érettségizettek és a felsőfokú

végzettségűek, a legfelső jövedelmi ötödbe tartozók, az értelmiségiek és a gazdaságilag aktívak felülreprezentáltak az anyagi helyzetük javulását tapasztalók között. Változatlanság tapasztalható a saját anyagi helyzettel kapcsolatos kilátások terén is. A májusihoz képest a válaszok átlaga változatlan, 2,87. Továbbra is elhanyagolható ugyanakkor azoknak az aránya, akik helyzetük jelentős javulásában bíznának a következő egy évben, 7% körüli viszont azoké, akik erősen pesszimisták. Az átlagnál optimistábbaknak mondhatjuk a férfiakat (2,91), 40 év alattiakat (3,14), az érettségizetteket (2,97) és a felsőfokú végzettségűeket (2,99), a legfelső jövedelmi kategóriába tartozókat (3,11), valamint a megyei jogú városokban élőket (2,96).

1.3.1. – 1.3.2. – 1.3.3. táblázat. Vélemények az állampolgárok jelenlegi, múltbeli és jövőbeli saját anyagi helyzetéről (öt fokú skálán: 1 – nagyon rossz, sokkal rosszabb lett, illetve sokkal rosszabb, mint most; 5 – nagyon jó, sokkal jobb lett, illetve sokkal jobb, mint most)

	Jelenlegi anyagi helyzet	
	N=	%
Nagyon jó	3	0,2
Jó	116	7,6
Nem is jó, nem is rossz	884	58,1
Roszs	358	23,5
Nagyon rossz	160	10,5
<i>Összesen</i>	<i>1521</i>	<i>100,0</i>
Átlag	2,63	
Nem tudja*	3	0,2

	Jelenlegi anyagi helyzet az egy évvel korábbihoz viszonyítva	
	N=	%
Sokkal jobb lett	8	0,5
Jobb lett	154	10,2
Nem változott	647	42,6
Roszsabb lett	496	32,7
Sokkal rosszabb lett	212	14,0
<i>Összesen</i>	<i>1517</i>	<i>100,0</i>
Átlag	2,51	
Nem tudja*	7	0,5

	Anyagi helyzet egy év múlva	
	N=	%
Sokkal jobb, mint most	20	1,4
Jobb, mint most	310	21,4
Ugyanilyen	683	47,1
Rosszabb, mint most	340	23,4
Sokkal rosszabb, mint most	97	6,7
<i>Összesen</i>	<i>1450</i>	<i>100,0</i>
<i>Átlag</i>	<i>2,87</i>	
Nem tudja*	74	4,9

*az összes megkérdezett százalékában

1.3.2. Szubjektív helyzetértékelés – az ország gazdasági helyzete

A júniusi adatok szerint az ország gazdasági helyzetének lakossági megítélése lényegében nem változott. Az értékelő válaszok átlaga (2,61) statisztikai értelemben nem különbözik a májustól (2,64). A megkérdezettek közel kétötöde rossznak vagy nagyon rossznak véli az ország gazdasági helyzetét, és csupán 6%-uk elégedett többé-kevésbé azzal. A válaszadók többsége közepesre értékeli a magyar gazdaság teljesítményét.

A teljes minta válaszaiból kapott átlagnál magasabb átlagokat regisztrálhatunk a felsőfokú végzettségűek (2,81), és a vezető és értelmiségi foglalkozásúak (2,77) esetében.

A válaszadók kétötöde szerint a gazdasági helyzet nem változott az elmúlt egy év során. Hasonló az aránya azoknak, akik a helyzet romlását, 18% pedig azoké, akik a helyzet javulását érzékelték ebben az időszakban. A férfiak, a nem nyugdíjas korúak, a felsőfokú végzettségűek, az érettségizettek, a legfelső jövedelmi ötödbe tartozók, az értelmiségiek és a budapestiek felülreprezentáltak a gazdasági helyzet javulását tapasztalók között.

Az ország gazdasági kilátásaival kapcsolatosan vélemények sem változtak a legutóbbi 30 nap során. Az e havi átlag a májusihoz hasonlóan 3,02. Mindez azt is jelzi, hogy ma már nagyobb arányban találunk a magyar társadalomban olyanokat, akik szerint a közeljövőben a magyar gazdaság helyzete javul, mint akik szerint romlik. Az érvényes választ adók fele szerint a gazdaság helyzete 12 hónap múlva is ugyanilyen lesz, mint most.

A legoptimistábbnak a diplomások, a legfelső jövedelmi ötödbe tartozók, a vezető beosztásúak, értelmiségi foglalkozásúak, valamint a fővárosiak és a nagyobb vidéki városokban élők.

1.3.4. – 1.3.5. – 1.3.6. táblázat. Vélemények az ország jelenlegi, múltbeli és jövőbeli gazdasági helyzetéről (öt fokú skálán: 1 – nagyon rossz, illetve sokkal rosszabb, mint most; 5 – nagyon jó, illetve sokkal jobb, mint most)

	Az ország jelenlegi gazdasági helyzet	
	N=	%
Nagyon jó	1	0,1
Jó	79	5,4
Nem is jó, nem is rossz	837	56,8
Roszz	458	31,1
Nagyon rossz	99	6,7
<i>Összesen</i>	<i>1474</i>	<i>100,0</i>
Átlag	<i>2,61</i>	
Nem tudja*	50	3,3

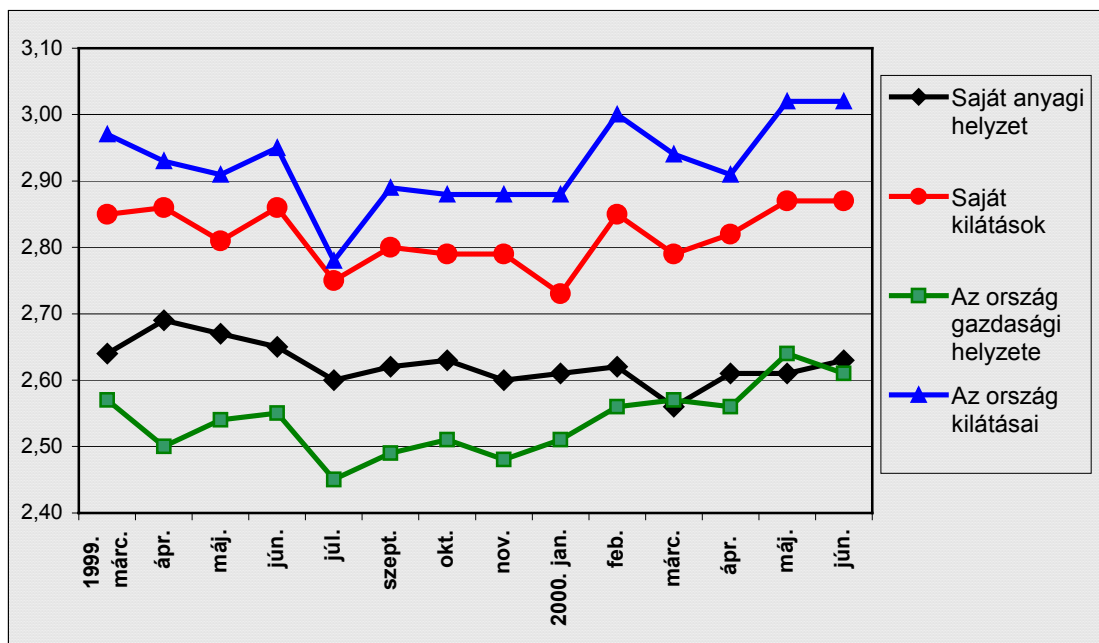
	Az ország gazdasági helyzete az egy évvel korábbihoz viszonyítva	
	N=	%
Sokkal jobb lett	2	0,1
Jobb lett	263	18,1
Nem változott	590	40,7
Roszzabb lett	477	32,9
Sokkal rosszabb lett	119	8,2
<i>Összesen</i>	<i>1451</i>	<i>100,0</i>
Átlag	<i>2,69</i>	
Nem tudja*	73	4,8

	Az ország gazdasági helyzete az egy év múlva	
	N=	%
Sokkal jobb, mint most	6	0,4
Jobb, mint most	430	30,8
Ugyanilyen	611	43,8
Roszzabb, mint most	276	19,8
Sokkal rosszabb, mint most	71	5,1
<i>Összesen</i>	<i>1394</i>	<i>100,0</i>
Átlag	<i>3,02</i>	
Nem tudja*	130	8,5

*az összes megkérdezett százalékában

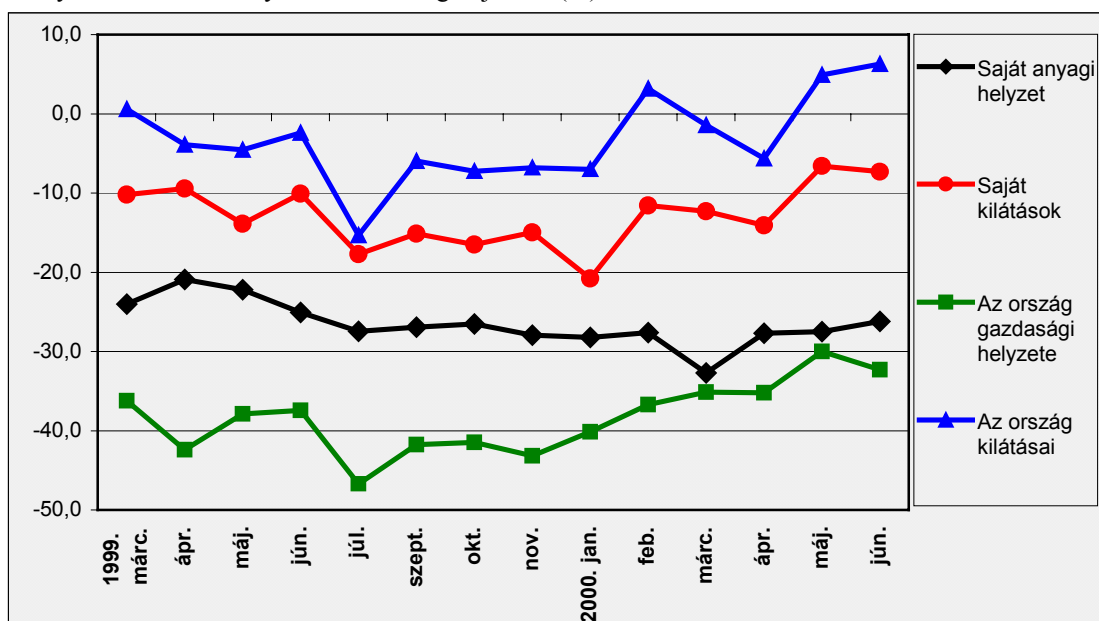
1.3.1. ábra. A lakosság helyzetértékelése saját anyagi helyzetére és az ország gazdasági állapotára vonatkozóan – a válaszok átlagainak időbeli összehasonlítása

A grafikonon szereplő görbék az 1999. márciusa óta eltelt időszak adatait rendezik idősorosan az adott kérdésben. Az egyes pontok az adott hónapban, egy ötfokú skálán értékelt vélemények átlagát jelölik (1- nagyon rossz, 5 – nagyon jó).

1.3.2. ábra. A lakosság helyzetértékelése saját anyagi helyzetére és az ország gazdasági állapotára vonatkozóan – időbeli összehasonlítás

A grafikonon szereplő görbék az 1999. márciusa óta eltelt időszak adatait rendezik idősorosan az adott kérdésben. Az egyes pontok az adott hónapban megfogalmazódott pozitív és negatív vélemények érvényes százalékos arányainak különbségeit jelölik (%).

1.3.7. táblázat Az állampolgárok saját- és az ország helyzetének szubjektív megítélése – társadalmi-gazdasági jellemzők szerinti bontásban

	Jelenlegi anyagi helyzet	Anyagi helyzet egy év múlva	Az ország jelenlegi gazdasági helyzete	Az ország gazdasági helyzete egy év múlva
NEM				
Férfi	2,64	2,91	2,66	3,06
Nő	2,63	2,84	2,57	2,98
<i>Együtt</i>	2,63	2,87	2,61	3,02
<i>N=</i>	1521	1450	1474	1394
ÉLETKOR				
18-39	2,74	3,14	2,57	3,09
40-59	2,55	2,77	2,62	3,05
60-	2,63	2,72	2,64	2,91
<i>Együtt</i>	2,63	2,87	2,61	3,02
<i>N=</i>	1518	1447	1471	1391
ISKOLAI VÉGZETTSÉG				
legfeljebb általános iskola	2,43	2,68	2,51	2,81
szakmunkásképző	2,58	2,94	2,57	3,04
érettségi	2,75	2,97	2,66	3,07
felsőfokú	2,96	2,99	2,81	3,30
<i>együtt</i>	2,63	2,87	2,61	3,02
<i>N=</i>	1521	1450	1474	1394
JÖVEDELMI HELYZET				
legelső ötöd	2,19	2,73	2,40	2,87
második ötöd	2,45	2,86	2,57	2,99
harmadik ötöd	2,65	2,77	2,63	3,03
negyedik ötöd	2,69	2,93	2,60	2,98
legfelső ötöd	3,04	3,11	2,76	3,32
<i>együtt</i>	2,61	2,88	2,59	3,04
<i>N=</i>	913	866	889	835
FOGLALKOZÁS				
alkalmazott	2,55	2,87	2,57	2,96
önálló, vállalkozó	2,78	2,92	2,68	3,09
vezető, értelmiségi	2,91	2,87	2,77	3,26
<i>együtt</i>	2,64	2,88	2,61	3,02
<i>N=</i>	1425	1361	1387	1316
TELEPÜLÉS JOGÁLLÁSA				
Budapest	2,65	2,88	2,62	3,10
megyei jogú város	2,72	2,96	2,65	3,07
város	2,6	2,88	2,63	3,03
község	2,60	2,82	2,57	2,94
<i>együtt</i>	2,63	2,87	2,61	3,02
<i>N=</i>	1521	1450	1474	1394

1.4. Az infláció és a munkanélküliség mértékének, változásának lakossági értékelése

Arra is kíváncsiak voltunk, hogy a magyar állampolgárok miként érzékelik és értékelik a gazdaságban zajló folyamatokat, illetve azok közül a munkanélküliséget és az inflációt. Mindkét esetben arra kértük az embereket, hogy becsüljék meg a munkanélküliség és az áremelkedések éves mértékét, majd arról kérdeztük őket, hogyan alakult véleményük szerint e két mutató szintje az elmúlt egy év során és mire számítanak a következő egy évben. Ezek után saját jövedelmükre vonatkozó várakozásaikról érdeklődtünk, majd azt tudakoltuk, tudnának-e jelenleg félretett pénzükből nagyobb értékű fogyasztási cikket vásárolni.

Mind a munkanélküliség, mind pedig az inflációra vonatkozó becslés esetében a megkérdezettek nagyjából egytizede nem tudott határozott választ adni a feltett kérdésre. A munkanélküliség esetében az érvényes válaszok átlaga 32,5%, a Huber-féle eljárással korrigált átlag pedig 30%. A legtöbben úgy vélték, hogy 100 emberből ma 20 munkanélküli Magyarországon, a válaszok mediánja (30%) viszont azt mutatja, hogy a válaszadók többsége még ennél is jobban felülbecsülte a munkanélküliség mértékét.

Ennél kisebb mértékű felülbecsléssel találkozhatunk az infláció esetében. A válaszok korrigált átlaga 18%, ez körülbelül a tényleges érték kétszerese. Az ugyancsak 18%-os medián és a 20%-os módusz pedig arra utal, hogy a válaszok az átlag jól jellemzi a válaszok összességét.

1.4.1. táblázat. A munkanélküliség és az infláció mértéke ma Magyarországon

	N=	Az érvényes válaszok átlaga	Az érvényes válaszok korrigált átlaga	Az érvényes válaszok mediánja	Az érvényes válaszok módusza	Nem tudja, nem válaszolt (%)*
A munkanélküliség aránya (%)	1353	32,5	29,8	30,0	20,0	11,2
Az infláció mértéke (%)	1333	21,1	18,1	18,0	20,0	12,5

*Az összes megkérdezett százalékában

A magyar állampolgárok a munkanélküliség stagnálását, enyhe növekedését érzékelték az elmúlt egy év folyamán. A válaszadók egyharmada vélte úgy, hogy az állástalanok száma növekedett ebben az időszakban. Hasonló azok aránya, akik szerint enyhe növekedés vagy csökkenés volt tapasztalható ezen a téren (29, illetve 30%), ám a válaszadók 6,5%-a jelentős növekedést érzékelt, ami az ötfokú skálán értelmezett válaszok átlagát kissé 3,00 fölé emelte. A bizonytalanok aránya 9% volt.

1.4.2. táblázat. Hogyan változott az elmúlt 12 hónap során a munkanélküliség?

	N=	%
Jelentősen növekedett	90	6,5
Kis mértékben növekedett	407	29,3
Változatlan maradt	474	34,1
Valamivel csökkent	412	29,6
Jelentősen csökkent	7	0,5
<i>Összesen</i>	<i>1390</i>	<i>100,0</i>
<i>Átlag</i>	<i>3,12</i>	
Nem tudja, nem válaszolt*	134	8,8

*Az összes megkérdezett százalékában

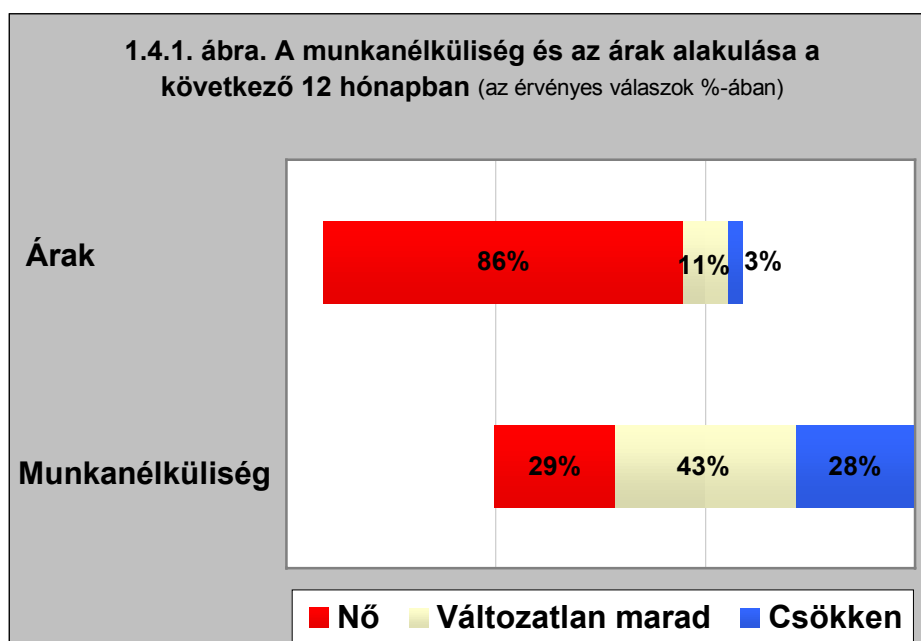
Az infláció esetében kicsit más a helyzet. Az előzőek során láthattuk, hogy az áremelkedések mértéke esetében a becslések közelebb jártak a valósághoz, mint a munkanélküliség esetében. Az elmúlt évek folyamatainak értékelésekor épp a fordítottját regisztrálhatjuk. A munkanélküliek arányának stagnálását, kis mértékű csökkenését nagyjából jól érzékelték az emberek, az infláció esetében viszont a megkérdezettek közel fele növekedést tapasztalt az infláció mértékében az elmúlt egy év során. Csupán az érvényes választ adók 17%-a szerint kisebb valamivel az áremelkedések mértéke a korábbi szinthez képest. Közöttük felülreprezentáltak a férfiak, a fiatalabb korosztályok, az érettségizettek és a diplomások, a legfelső jövedelmi ötdöbe tartozók és a budapestiek. A bizonytalanok aránya 6% volt.

1.4.3. táblázat. A korábbi évek áremelkedéseire képest ez a becsült infláció...

	N=	%
Sokkal magasabb	155	10,8
Valamivel magasabb	533	37,2
Kb. ugyanakkora	483	33,7
Valamivel alacsonyabb	244	17,0
Sokkal alacsonyabb	17	1,2
<i>Összesen</i>	<i>1432</i>	<i>100,0</i>
<i>Átlag</i>		<i>3,39</i>
Nem tudja, nem válaszolt*	92	6,0

*Az összes megkérdezett százalékában

A várakozások meglehetősen pesszimisták, különösen a fogyasztói árak tekintetében (1.4.1. ábra). A válaszadók 86%-a a következő 12 hónapban az árak növekedésére lehet számítani és csupán 3% szerint lesz majd csökkenés. A munkanélküliség szintjének esetében a válaszadók relatív többsége (43%) stagnálásra számít, a növekedést és csökkenést várók aránya pedig megegyezik.

A válaszadók többsége, 55%-a jövedelme reálértékének csökkenésére számít a következő egy-két évben. További 24%-uk szerint jövedelmük egyáltalán nem növekszik majd a közeljövőben. A válaszadók kevesebb, mint egyötöde reménykedik abban, hogy jövedelmének növekedése lépést tart az áremelkedésekkel és csupán 3% számít egyértelműen reáljövedelem-növekedésre. A 40 év alattiak, a felsőfokú végzettségűek és a városokban, mindenekelőtt Budapesten élők között a teljes népesség átlagánál nagyobb arányban találunk olyanokat, akik szerint jövedelmük nem csökken, esetleg emelkedik majd a következő egy-két évben.

1.4.4. táblázat. Várakozása szerint az Önök jövedelme a következő egy-két évben...

	N=	%
az áraknál nagyobb mértékben fog növekedni	45	3,1
nagyjából ugyanolyan mértékben fog növekedni, mint az árak	261	17,8
az áraknál kisebb mértékben fog növekedni	806	55,1
nem fog növekedni	351	24,0
<i>Összesen</i>	<i>1463</i>	<i>100,0</i>
Nem tudja, nem válaszolt*	61	4,0

*Az összes megkérdezett százalékában

A magyar állampolgárok háromötödének nincs megtakarított, nagyobb értékű fogyasztási cikk vásárlására felhasználható pénze. Csupán a válaszadók 6,5%-a nyilatkozott úgy, hogy tartalékaiból képes lenne nagyobb értékű dolog vásárlására. További 17% feltételes igen választ adott, vagyis a fogyasztási cikktől függően tudna ilyesmire vállalkozni. Az e két lehetőség valamelyikét választók között felülreprezentáltak a 40 év alattiak, a diplomások és a legfelső jövedelmi ötöd tagjai.

1.4.5. táblázat. Vásárolhatna-e valamilyen nagyobb értékű dolgot a tartalékpénzéből?

	N=	%
Megtehetné	97	6,5
Nem biztos, attól függ	255	17,0
Nem akar ilyesmire költeni	229	15,3
Jelenleg nincs tartalékpénze	919	61,3
<i>Összesen</i>	<i>1500</i>	<i>100,0</i>
Nem tudja, nem válaszolt*	24	1,6

*Az összes megkérdezett százalékában

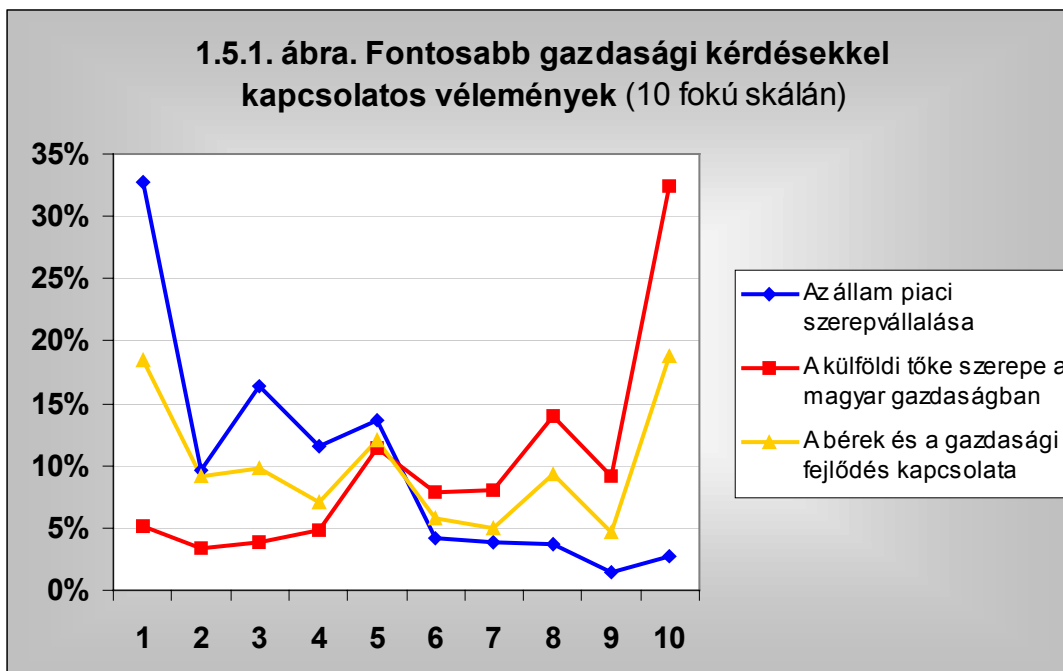
1.5. Attitűdök, vélemények a gazdaság fontosabb folyamataival és a kormány gazdaságpolitikájával kapcsolatban

A kérdésblokk zárásaként a magyar gazdaság szempontjából fontos kérdésekkel kapcsolatos attitűdöket próbáltuk feltérképezni. Állítaspárokat fogalmaztunk meg, melyek egy tízfokú skála két végét jelképezték, a válaszadóknak ezen a skálán kellett elhelyezniük véleményüket. Az alábbiakban az eredmények vázlatos áttekintésére törekszünk.

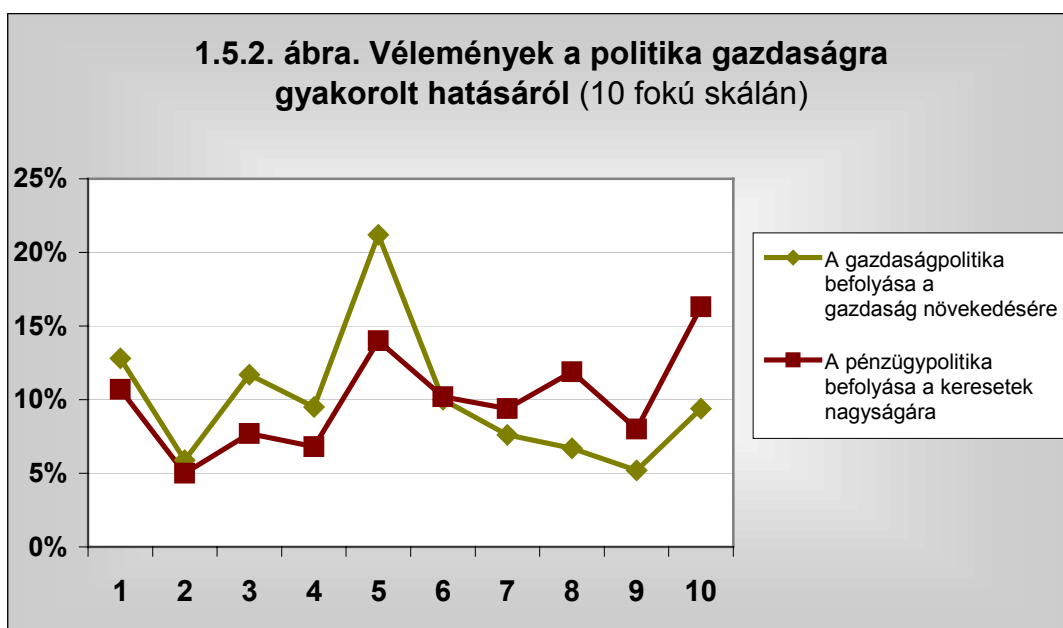
Először az állam piaci szerepvállalásáról kérdeztük az emberek véleményét. Az egyik állítás szerint az államnak továbbra is fontos szerepet kell vállalnia a piacgazdaság szabályozásában (1 érték), a másik szerint viszont az államnak nem kell szabályoznia a piacgazdaság működését (10). A válaszadók nagy többsége szerint az államnak a jelenlegihez hasonló módon kell jelen lennie a piacgazdaság szabályozása terén, ennél jelentősebb szerepvállalásra csak kevesen gondolnak.

A válaszok hasonló megoszlását kaptuk a külföldi tőke jelenlétének megítélésekor is. Ebben az esetben az egyik állítás szerint a magyar gazdaság fejlődéséhez a lehető legtöbb külföldi tőke bevonására van szükség (1), a másik állítás szerint viszont az ország számára a magyar gazdasági tulajdon megőrzése és a külföldiek tulajdonhoz jutásának korlátozása a legfontosabb (10). Ezúttal a második állítással értett egyet valamilyen mértékben a válaszadók nagy többsége (1.5.1. ábra).

A harmadik kérdés a bérek nagyságának és a gazdasági növekedésnek a kapcsolatával foglalkozott. Az első állítás szerint a reálbérek komolyabb emelkedése csak egy hosszabb gazdasági fejlődési szakasz után következhet (1), a második szerint viszont a bérek emelkedése a belföldi vásárlóerő növekedésével jár, ami önmagában a gazdaság növekedését eredményezheti (10). Ez esetben a válaszok megoszlása különbözött az előzőektől. A két szélső és a középső, tehát az 5-ös érték kapta a legtöbb említést. A válaszadók tehát megosztottak voltak ebben a kérdésben, de az sem zárható ki, hogy megfelelő ismeretek hiányában a válaszok mintegy véletlenszerűen születtek és ez okozta ezt a fajta eloszlást.

Ezt követően arra voltunk kíváncsiak, hogy miként vélekednek a magyar állampolgárok a gazdasági növekedés és a keresetek politika általi befolyásolhatóságáról. Az egyik állításpár első tagja szerint a gazdasági növekedés ütemét teljes egészében a kormány gazdaságpolitikája (1), a második szerint viszont a gazdaságpolitikától független tényezők, mindenekelőtt a nemzetközi gazdasági feltételek határozzák meg (10). A másik állításpár hasonló módon a keresetek és a kormány pénzügypolitikája közötti kapcsolatot fogalmazta meg. Az eredmények azt mutatják, hogy – a lakossági vélemények alapján – a politika valamivel nagyobb mértékben képes befolyásolni a gazdaság teljesítményét, mint a kereseteket (1.5.2. ábra).

Ezt követően a jelenlegi kormány gazdaságpolitikájának értékelésére kértük a minta tagjait. A válaszadók háromötöde közepes osztályzatot adott, a negatívan értékelők pedig háromszor annyian voltak, mint a jelenlegi gazdaságpolitikával elégedettek. Ennek megfelelően a válaszok átlaga valamivel a középső érték alatt maradt (1,82). Minél magasabb iskolai végzettségű valaki, annál nagyobb valószínűséggel állította a kormány gazdaságpolitikájáról, hogy jó, e társadalmi csoport esetében az ilyen módon vélekedők aránya kétszerese (18%) a teljes népességbe regisztráltak. A bizonytalan válaszok és a válaszmegtagadások aránya 6% volt.

1.5.1. táblázat. A jelenlegi kormány gazdaságpolitikája...(háromfokú skálán, 3 – jó, 1 – rossz)

	N=	%
jó	141	9,8
közepes	896	62,6
rossz	395	27,6
<i>Összesen</i>	<i>1432</i>	<i>100,0</i>
<i>Átlag</i>	<i>1,82</i>	
Nem tudja, nem válaszolt*	92	6,0

*Az összes megkérdezett százalékában

A válaszadók kétötöde jobbnak tartja az előző kormány gazdaságpolitikai teljesítményét a jelenlegi kormányénál, az ellentétesen vélekedők aránya 24%. Nem lát különbséget a két teljesítmény között a lakosság 36%-a. Ebben az esetben is a felsőfokú végzettségűek véleménye kedvezőbb a mostani kormány gazdaságpolitikájára nézve, közöttük 32% azoknak az aránya, akik az Orbán kormány gazdaságpolitikáját jobbnak ítélik meg, mint a Horn-kormányét. A bizonytalan válaszadók és a válaszmegtagadók aránya 8% volt.

1.5.2. táblázat. Az előző kormány gazdaságpolitikájához viszonyítva a jelenlegi kormányé...(háromfokú skálán, 3 – jó, 1 – rossz)

	N=	%
jobb	340	24,3
ugyanolyan	508	36,3
rosszabb	553	39,5
<i>Összesen</i>	<i>1401</i>	<i>100,0</i>
<i>Átlag</i>	<i>1,85</i>	
Nem tudja, nem válaszolt*	123	8,1

*Az összes megkérdezett százalékában

2. A politika szereplőinek és a demokrácia állapotának lakossági megítélése

A 2000. év első felét a kormány és az ellenzék választások óta folytatott tevékenységének megítélését a kis mértékű, alig érzékelhető változásokon túl az állandóság jellemezte. Ha erre az időszakra egy trendvonalat húzunk, akkor a kormány esetében a hónapról-hónapra mutató ingadozások mögött egy nagyon lassú emelkedést, az ellenzék esetében pedig stagnálást regisztrálhatunk. A folyamat egy másik érdekessége, hogy a megítélésben mutatókó kismértékű emelkedések és csökkenések együtt járnak, úgy tűnik tehát, mintha az emberek az értékelés alkalmával a politikai élet egészéről is ítéletet mondanak, nem csupán egyik vagy másik szereplőről. Mindez pedig a különbség állandóságát jelenti például a tavalyi átrendeződésekkel és nagyobb hullámzásokkal szemben.

Júniusban mind a kormány, mind pedig az ellenzék tevékenységének értékelésében nagyon kis mértékű és ezúttal negatív irányú elmozdulás történt. A kormány megítélése az érvényes válaszok átlaga alapján közel egytized ponttal romlott (2,27, áprilisban 2,35). A kormány tevékenységét nagyon rossznak ítézők aránya háromszorosa azokénak, akik annak működését egyértelműen pozitívnak minősítik.

A kormány tevékenységével a 30-39 évesek (2,34) és a 70 éven felüliek (2,37) a legelégedettebbek az életkor hatásának vizsgálata alapján. Az iskolai végzettség szempontjából nem mutatkozik eltérés a legfeljebb alapkü-, a szakmunkás végzettségűek és az érettségizettek között, válaszok átlagai alapján (2,43) a felsőfokú végzettségűek kevésbé elégedetlenek a kormány eddigi tevékenységével, mint az előző csoportok tagjai. Az átlagnál jobb az értelmiségiek véleménye az Orbán-kormány tevékenységéről (2,47), de az átlagosnál pozitívabban vélekedtek a nem mezőgazdasági vállalkozók is (2,40). Az átlagosnál elégedetlenebbek ezzel szemben az 50-59 évesek (2,20), szakképzetlen munkások és a felső vezetők (2,20), valamint a budapestiek (2,14).

2.1. táblázat Az Orbán-kormány tevékenységének megítélése (négyfokú skálán: 4 – egyértelműen pozitív, 1 – egyértelműen negatív)

	N=	%
Egyértelműen pozitív	68	5,0
Inkább pozitív	474	34,6
Inkább negatív	586	42,8
Egyértelműen negatív	242	17,7
<i>Összesen</i>	<i>1370</i>	<i>100,0</i>
<i>Átlag</i>	<i>2,27</i>	
Nem tudja, nincs határozott véleménye*	154	10,1

*az összes megkérdezett százalékában

Akárcsak a kormány esetében, az ellenzék megítélésében is negatív változás következett be a májusi adatokhoz képest. Az inkább pozitív véleményt formálók aránya (46%) magasabb, mint az inkább negatívan vélekedők (42%), ám ez a különbség statisztikailag nem szignifikáns. Az egyértelműen negatív minősítést adók aránya (8,7%) viszont több, mint kétszerese az egyértelműen pozitívan vélekedőkének (3,4%). Továbbra is megfigyelhető ugyanakkor, hogy különbség mutatkozik mind a bizonytalanok arányában az ellenzék és a kormány megítélését firtató kérdések esetében, mind pedig abban a tekintetben, hogy a négyfokú skála két szélső

kategóriájába arányosan kevesebb válasz érkezik az ellenzék, mint a kormány megítélése esetében.

A válaszok átlaga 2,43. Ennél jobbnak tartják az ellenzéki pártok teljesítményét a 40-49 (2,51), és az alsószintű vezetők (2,56, N=64). Az ellenzék működésének megítélésénél azonban lényegesen kisebb különbségek tapasztalhatóak az egyes társadalmi csoportok között, mint a kormány esetében.

Az ellenzék tevékenységét megítélni nem tudók vagy nem akarók aránya (21,9%) kétszerese azokénak, akik a kormány tevékenységének megítélésében bizonytalanok vagy elzárkózók (10,1%).

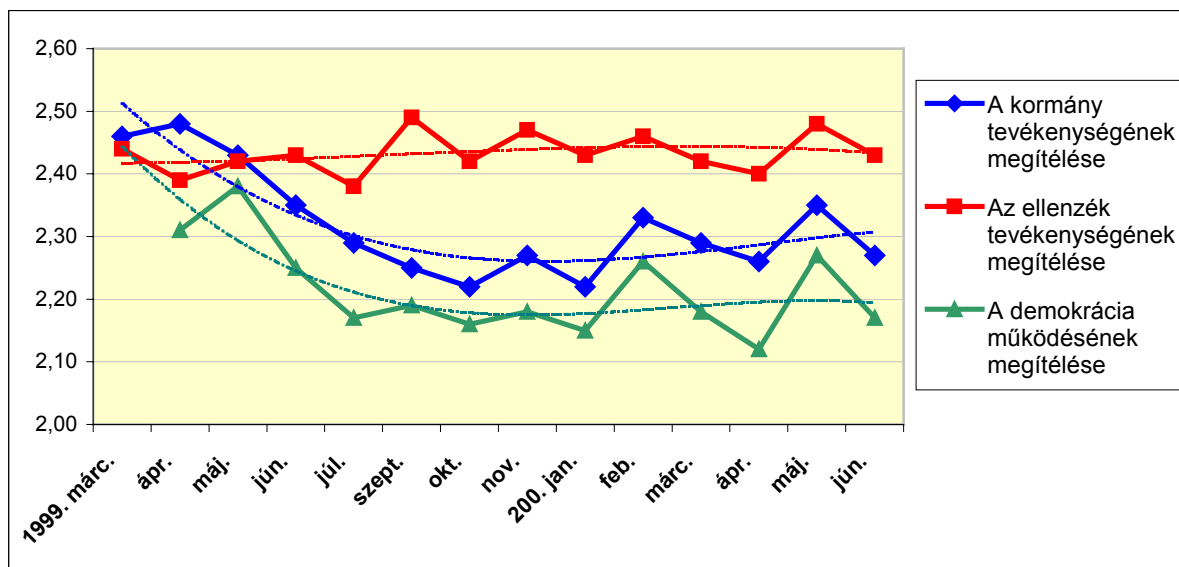
2.2. táblázat Az ellenzék munkájának megítélése (négyfokú skálán: 4 – egyértelműen pozitív, 1 – egyértelműen negatív)

	N=	%
Egyértelműen pozitív	40	3,4
Inkább pozitív	541	45,5
Inkább negatív	505	42,4
Egyértelműen negatív	104	8,7
Összesen	1190	100,0
Átlag	2,43	
Nem tudja, nincs határozott véleménye*	334	21,9

*az összes megkérdezett százalékában

2.1. ábra. A kormány és az ellenzék tevékenységének, valamint a demokrácia magyarországi működésének megítélése időbeni összehasonlításban.

A grafikonon szereplő görbék az 1999. március óta eltelt időszak adatait rendezik idősorosan az adott kérdésben. Az egyes pontok a válaszok a négyfokú skálán (1 – egyértelműen negatív, 4 –

egyértelműen pozitívan) mért válaszok átlagait jelentik az adott kérdésben, az adott hónapban.

A tavaly március óta készülő adatfelvételek eredményei azt tanúsítják, hogy demokrácia magyarországi működéséről alkotott vélemények görbéje – kis eltérésekkel ugyan, de – együtt mozog a kormány tevékenységének megítélésével (2.1. ábra). Ez persze nem meglepő, hiszen ezidáig minden elemzés azt mutatta, hogy ez a két vélemény szoros és pozitív kapcsolatban áll egymással. Más a helyzet az ellenzék tevékenységének megítélésakor, ez a kapcsolat ugyanis korántsem olyan egyértelmű, mint a kormány értékelése esetében. Az eddigi eredmények alapján azt állíthatjuk, hogy minél elégedettebb valaki a kormány eddigi tevékenységével, annál elégedettebb a demokrácia működésével, azt viszont nem állíthatjuk, hogy minél elégedettebb valaki az ellenzék tevékenységével, annál elégedettebb vagy elégedetlenebb lenne a demokrácia funkcionálásával Magyarországon. Ez utóbbi kapcsolat alakjáról tehát nem mondhatjuk, hogy monoton lenne.

Akárcsak korábban a demokrácia működésével való elégedettség-égetlenség továbbra is nagymértékű a magyar társadalomban. A kormány és az ellenzék tevékenységének értékelésében megmutatkozó kis mértékű elégedetlenség-növekedés ebben a vonatkozásban is tapasztalható. A válaszok átlaga ez év júniusában 2,17. Az elégedetlenek aránya kétszerese az elégedettekének.

Az átlagosnál elégedettebbnek mutatkoznak a 30 év alattiak (2,30) és a 70 év felettiak (2,28), a diplomások (2,30), a legfelső jövedelmi ötödbe tartozók (2,29), valamint az értelmiségiek (2,36). Minél elégedettebb valaki az Orbán-kormány tevékenységével, annál pozitívabban nyilatkozik a demokrácia magyarországi működéséről. Az ellenzék és a demokrácia működésének megítélése között nem tapasztalható hasonlóan erős kapcsolat.

2.3. táblázat. Elégedettség a demokrácia működésével (az érvényes válaszok százalékában, négyfokú skálán: 4 – nagyon elégedett, 1 – nagyon elégedetlen)

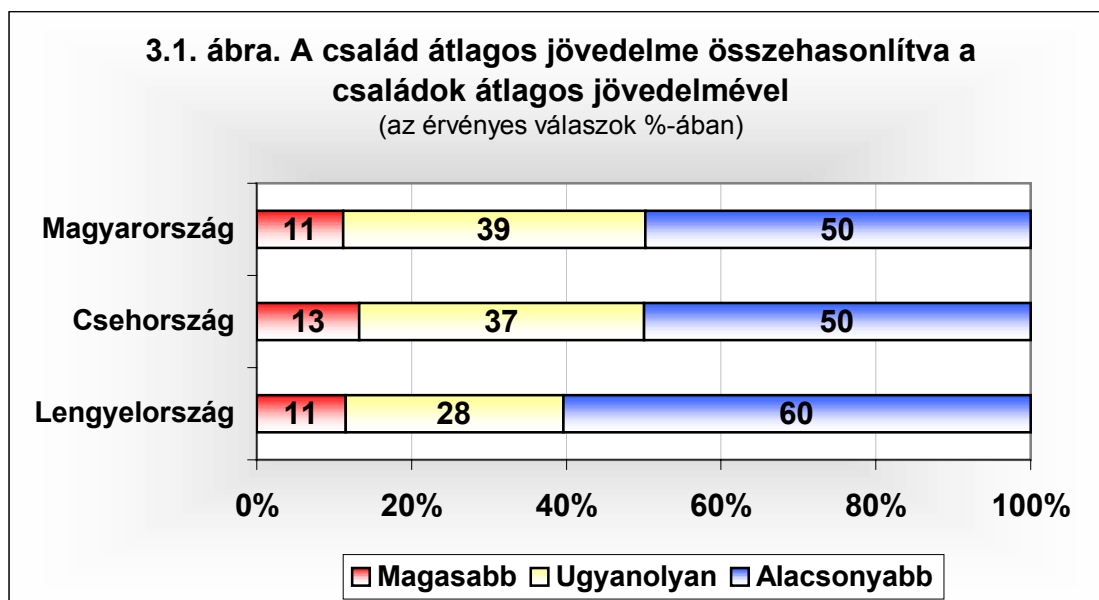
	N=	%
Nagyon elégedett	13	0,9
Elégedett	469	33,3
Elégedetlen	675	48,0
Nagyon elégedetlen	250	17,8
<i>Összesen</i>	<i>1407</i>	<i>100,0</i>
<i>Átlag</i>	<i>2,17</i>	
Nem tudja, nincs határozott véleménye*	117	7,7

*Az összes megkérdezett százalékában

3. A szegénység percepciója a visegrádi országokban

A 2000. júniusi adatfelvétel során kérdéseket tettünk fel a szegénység témakörében a három visegrádi országban, ugyanabban az időszakban és azonos módon. Arra voltunk kíváncsiak, miként látják a három ország polgárai saját háztartásuk, családjuk jövedelmi helyzetét, miként értékelik jövőbeli kilátásaikat és mekkorának érzékelik a szegénységet saját társadalmukban.

Először arra kértük a három ország lakóit, helyezték el családjukat egy ötfokú skálán, aszerint, hogy jövedelmi helyzetüket milyennek ítélik az adott ország családjainak átlagos jövedelméhez képest. Az összehasonlító adatok azt mutatják, hogy a magyar és a cseh adatok megoszlása statisztikai értelemben nem különbözik egymástól. Az érvényes választ adók fele alacsonyabbnak, valamivel több, mint egytizede jobbnak, a fennmaradó közel kétötöd pedig ugyanolyannak ítéli saját családja jövedelmi pozícióit, mint az országos átlag. A lengyelek véleménye ettől egy kicsit eltér, háromötödük szegényebbnek tartja saját családját egy átlagosnál. A helyzetüket az átlagosnál jobbnak ítélik arányában viszont nem mutatkozik különbség a magyar és a cseh válaszokhoz viszonyítva.

A relatív jövedelmi helyzet értékelése után arra is kíváncsiak voltunk, hogy az emberek milyenek látják abszolút helyzetüket, a napi fogyasztás tükrében. Az adatok azt mutatják (3.1. táblázat), hogy Lengyelországban (8%) kétszer akkora a saját bevallásuk szerint az alapvető szükségletek alatt fogyasztók aránya, mint Csehországban (4%), a magyarországi adatok inkább a csehekéhez állnak közelebb (5%). A skála másik végén egyrészt azt láthatjuk, hogy a luxusfogyasztók aránya a cseh és lengyel mintában éppen csak érzékelhető, a magyarban pedig egyáltalán nem találkozhatunk velük, másrészt a magukat jó anyagi körülmények között élők tartók aránya Magyarországon a legalacsonyabb (10%), a lengyelországiak fele és a csehországiak egyharmada. Konzolidált, ám nem különösebben jó körülmények között élők tartja magát a magyarok (55%) és a csehek (57%) többsége és a lengyelek közel fele (45%). Összességében azt mondhatjuk, hogy mind relatív, mind pedig abszolút értelemben a csejek között találjuk a legkevesebb, a lengyelek között pedig a legtöbb saját magát szegénynek mondót.

Ha megvizsgáljuk a kétfajta helyzetértékelés kapcsolatát a magyar adatok esetében, azt találjuk, hogy ez a kapcsolat nagyon erős, ám korántsem függvényyszerű. Így például azok többsége, akik sokkal alacsonyabbnak tartják jövedelmüket az átlagosnál, saját bevallása szerint szerényen él, ám napi fogyasztási szükségleteit ha nehezen is, de ki tudja elégíteni, további egyötöd pedig közepesen élőnek mondta magát. Szintén közepesen élőnek, nagyobb értékű fogyasztási cikket csak előzetes takarékoskodás után vásárolni képesnek mondta magát az átlagnál valamivel nagyobb jövedelemmel rendelkezők 80%-a.

3.1. táblázat. Az alábbi állítások közül melyik illik leginkább az Önök háztartására? (az érvényes választ adók százalékában)

	Magyarország (N=1524)	Csehország (N=1040)	Lengyelország (N=1098)
Nagyon szegényen élünk, még alapvető dolgokat sem engedhetünk meg magunknak	5	4	8
Szerényen élünk, minden nap meg kell gondolni, mire költünk	37	28	39
Közepesen élünk, a napi kiadásokra telik, de ha drágább dolgokat akarunk venni, arra már össze kell gyűjteni a pénzt	55	57	45
Jól élünk, sokat megengedhetünk magunknak, különösebb takarékoskodás nélkül	3	10	7
Nagyon jól élünk, luxus kiadásokat is megengedhetünk magunknak	0	1	1
<i>Összesen</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>
Nem tudja, nem válaszolt*	1	n.a.	n.a.

*Az összes megkérdezett százalékában

A saját jövedelmi helyzet értékelésének részei lehetnek a jövőre vonatkozó kilátások is. E várakozások feltárása céljából arra kértünk minden válaszadót, hogy a 3.2. táblázatban is olvasható állítások közül válassza ki azt, amelyik a leginkább illik háztartására. Az eredmények meglehetősen egységesek a három ország összehasonlításában. Kisebb – és az előző eredményekkel összecsengő – hangsúlyeltolódásokkal ugyanazokat az adatokat olvashatjuk a táblázat soraiban. A csehek között a legmagasabb (16%), a lengyelek között pedig a legalacsonyabb (11%) azok aránya, akik bizonyosak anyagi boldogulásukban. Éppen fordított a helyzet a szegénységtől félők és annak bekövetkezére számítók tekintetében. Arányuk a lengyelek között a legmagasabb (18%) és a csehek között a legalacsonyabb (12%). Megközelítőleg ugyanannyian – a válaszadók egyharmada-kétötöde – vannak mindhárom országban olyanok, akik félnek a szegénységtől, de a közeljövőben ennek bekövetkezéte reálisan nem számítanak, és olyanok, akik nem félnek a szegénységtől, de anyagi helyzetük romlására számítanak.

3.2. táblázat. Az alábbi állítások közül melyik illik leginkább az Önök háztartására? (az érvényes válaszok százalékában)

	Magyarország (N=1524)	Csehország (N=1040)	Lengyelország (N=1098)
Biztos vagyok benne, hogy boldogulunk anyagilag	13	16	11
Nem félek a szegénységtől, bár aggódom, hogy az anyagi helyzetünk romlani fog	35	39	33
Félek a szegénységtől, de azért úgy hiszem, meg tudjuk oldani az anyagi gondokat	37	32	37
Félek a szegénységtől, s nem tudom, hogyan tudjuk megoldani az anyagi gondokat	16	12	18
<i>Összesen</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>
Nem tudja, nem válaszolt*	1	3	1

*Az összes megkérdezett százalékában

Legvégül arra kértük a válaszadókat, hogy becsüljék meg, 100-ból hány igazán szegény ember van országukban. E becslések alapján a szegénység mértéke Lengyelországban a legnagyobb, ahol a megkérdezettek szerint öt emberből kettő igazán szegény. Magyarországon minden harmadik, Csehországban pedig minden ötödik embert tartottak igazán szegénynek a válaszadók. Magyarországon a bizonytalan választ adók és a válaszmegtagadók aránya 9% volt, lényegesen magasabb, mint a másik két országban.

3.3. táblázat. Véleménye szerint 100 ember közül hányan igazán szegények ma az Ön országában?

	Érvényes válaszok száma	Az érvényes válaszok átlaga	Az érvényes válaszok módusza	Nem tudja, nem válaszolt (%)*
Magyarország	1384	35	30	9
Csehország	1028	21	10	1
Lengyelország	1096	43	50	0

*Az összes megkérdezett százalékában

